

TADQIQOT VA LOYIHA FAOLIYATI ORQALI O'QUVCHILARNING IJODIY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISH

Matyakubov Kamaladin Kuronboyevich

Texnologik ta'lim kafedrası dotsent vazifasini bajaruvchisi (PhD)

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya: O'quvchilarning mustaqill ijodkorligini rivojlantirishda, qidiruv-tadqiqot va loyihalash ishlariga jalb qilish juda sodda va qulaydir. Bunda kundalik foydalanish asosida, yangi bilimlarni ishlab chiqish zarurati yuzaga keladi.

Kalit so'zlar: Loyiha, ijodkorlik, kognitiv, tadqiqot, tajriba, bilimlar, jarayon, mustaqill ijodkorlik, tadqiqot va dizayn.

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE ACTIVITY THROUGH RESEARCH AND PROJECT ACTIVITIES

Matyakubov Kamaladin Kuronboyevich

Acting Associate Professor (PhD) of the Department of Technological
Education

Chirchik State Pedagogical University

Annotation: it is very simple and convenient to engage in the development of independent creativity of students, research and design work. On the basis of the daily use of Bunda, the need for the development of new knowledge arises.

Keywords: Project, creativity, cognitive, research, experience, knowledge, process, independent creativity, research and design.

Kirish.

"Ijodkorlik" so'zi "yaratish" tushunchasida kelib", ya'ni, yangi narsalarni yaratishdir. Ijodiy jarayon juda murakkab va ko'p jihatdan shaxsning o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi. Ijodiy faoliyat majburiy bo'lishi mumkin emas, uning istagi paydo bo'lishi faqat o'quvchining qiziqishi, ixtiyoriyligi asosida, ijobiy his-tuyg'ularni shakllantiradi. O'quvchilarning mustaqill ijodkorligini rivojlantirishda, eng yaxshisi qidiruv-tadqiqot va loyihalash ishlariga jalb qilishdir. Kundalik foydalanishda asosan, yangi bilimlarni ishlab chiqish zarurati yuzaga keladi.

Loyiha bu-ijodiy faoliyat, muayyan maqsadga erishish uchun tadqiqot va dizayn o'rtasidagi asosiy farq, tadqiqot nima qilishni, o'z ichiga nimalarni olishi —yoki oldindan rejalashtirilgan ob'ekt, hatto uning modellari yoki prototiplar. Tadqiqotlar asosan, qidiruv jarayoni noma'lum, yangi bilim, insonning bilim faoliyati turlaridan biri hisoblanadi. Shunday qilib, dizayn va tadqiqot — dastlab asosan turli yo'nalishlarda bo'lgan faoliyat hisoblanadi. Tadqiqot haqiqatni beg'araz izlashdir va dizayn aniq bir yechimdir ongli vazifa sifatida izoxlanadi. Belgilangan farqga qaramay, tadqiqot va dizayn ham zamonaviy ta'lim uchun yuqori ahamiyatga ega. Tadqiqot sifatida haqiqat uchun fidokorona izlanishlar buning uchun juda muhimdir. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish va dizayn bu ijodkorlikni rivojlantirishga qaratilgan emas, balki ishda qat'iylik va ravshanlikni, qobiliyatni o'rgatadi tadqiqotni rejalashtirish uchun muhim ahamiyatga ega hayot maqsadga erishish istagidir. Tadqiqot va dizayn imkoniyatlarini baholash, bolalar bilan ishlashda dizayn va tadqiqotlar, albatta, foydali ekanligini tushunish muhimdir, loyihalar va tadqiqot ishlarini bajarish mumkin. Uslubiy jihatdan bu usulni hisobga olish muhim hisoblanib, loyihalar esa tadqiqotlarning aniq rejasini tuzishni o'z ichiga oladi, muqarrarligi aniq talab qilinadi.

Materiallarni olish texnologiyasi va tadqiqot usuli

O'quvchilarning ijodiy faolligini rivojlantirish uchun tadqiqot va loyiha faoliyati muhim vosita hisoblanadi. Bu usullar o'quvchilarga o'z fikrlarini erkin

ifoda etish, muammolarni ijodiy yechish va mustaqil ravishda bilim olish imkonini beradi. Tadqiqot faoliyati orqali o'quvchilar o'zlarini qiziqtirgan mavzuni chuqur o'rganadi, savollar qo'yadi, ma'lumot yig'adi va xulosa chiqaradi. Masalan, tabiat hodisalari bo'yicha tajriba o'tkazish yoki o'simliklarning o'sishiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish kabi ishlar tanqidiy fikrlash va yangi g'oyalarni sinash qobiliyatini oshiradi. Loyiha faoliyati esa aniq maqsadga yo'naltirilgan ishni guruhda yoki individual ravishda bajarishni o'z ichiga oladi. Bu multimedia prezentatsiyalari, ijodiy yozuvlar, modellar yasash yoki ijtimoiy muammolarga yechim taklif qilish kabi shakllarda bo'lishi mumkin. Masalan, chiqindilarni qayta ishlash bo'yicha mahalliy muammoni hal qilish uchun takliflar ishlab chiqish o'quvchilarni jamoaviy ishlashga va ijodiy yondashuvga undaydi. Bunday faoliyat o'quvchilarning o'ziga ishonchini oshiradi, kommunikatsiya va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi, shu bilan birga kelajakda turli sohalarda muvaffaqiyat qozonish uchun muhim bo'lgan muammolarni ijodiy yechish qobiliyatini shakllantiradi. O'quvchilarga qiziqarli mavzularni tanlash erkinligini berish, jarayonda yo'l-yo'riq ko'rsatish, lekin mustaqilligini cheklamaslik, natijalarni muhokama qilib, rag'batlantirish ularning motivatsiyasini yanada oshiradi. Bu jarayon nafaqat bilimni chuqurlashtiradi, balki o'quvchilarni ijodiy, mustaqil va mas'uliyatli shaxs sifatida tarbiyalaydi. O'quv jarayonida o'qituvchilar o'quvchilarni rag'batlantirish uchun ularning har bir kichik muvaffaqiyatini e'tiborga olishi, muhokama va fikr almashish muhitini yaratishi kerak. Masalan, loyiha natijalarini sinfda taqdim qilish yoki maktab ko'rgazmasida namoyish etish o'quvchilarning o'z ishlariga bo'lgan ishonchini oshiradi. Texnologiyalardan foydalanish ham ijodiy faoliyatni yanada qiziqarli qiladi – raqamli vositalar, videolar yoki onlayn platformalar yordamida o'quvchilar o'z loyihalarini yanada kengroq auditoriyaga yetkazishi mumkin. Natijada, tadqiqot va loyiha faoliyati o'quvchilarni nafaqat o'quv dasturini o'zlashtirishga, balki hayotda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur bo'lgan ijodiy, tahliliy va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

O'rganilayotgan muammoni shakllantirishni tushunish, haqiqiy farazlarni ishlab chiqish, ularni muvofiq tekshirishdir. Dizayndan farqli o'laroq, tadqiqot faoliyati dastlab bo'lishi kerak, ko'proq erkin, deyarli tartibga solinmagan har qanday tashqi qurilma. Shuning uchun u ancha moslashuvchan, u erda improvizatsiya uchun juda ko'p joy mavjud. Shunday qilib, o'quvchilarni tadqiqot va dizayn faoliyati qobiliyatlari orqali o'rgatirish ular tasavvurida mavjud hayotni birlashtirishga imkon beradi, yangi bilimlar bilan tajriba mavjudligi, ijodiy qobiliyatlarni maksimal darajada oshiradi. Bolalarni tomosha qildirish(sayr) bunday ishning vaqti, o'quvchilar bu ishni faqat shunchaki emas, balki amalga oshirilayotgani, aniq natijaga erishilayotganligini fikrlaydi. Ular ish jarayoni bilan qiziqishadi: kuzatadilar, tajribalar, hisob — kitoblar, natijalarni taqqoslaydi-to'g'ri xulosa chiqarishga yordam beradigan har qanday narsa kashfiyot haqida tushuncha deb bilishadi.

Qidiruv faoliyati jarayonida (o'qituvchi rahbarligida va mustaqil ravishda) bilim olish qobiliyati muammoni ijodiy hal qilish imkonini beradi, tasavvur va fikrlashni rivojlantiradi. Natijada o'quvchini tadqiqot faoliyatiga jalb qilish, bu kognitiv ehtiyojning rivojlanishi hisoblanadi. Ijodiy faoliyatga bo'lgan ehtiyojni o'sishi yangi narsalarni qidirish va o'zlashtirishda mustaqil darajada bilim asosida, ya'ni umumiy ko'nikmalar shakllanadi. Bu vazifa shaxsga yo'naltirilgan pedagogika hisoblanib, uning usullaridan biri loyiha usuli hisoblanadi. Amalga oshirish uchun loyiha bir nechta qiziqarli, foydali va haqiqiy hayot bilan bog'liq vazifalarni hal qilishi kerak. O'quvchidan ularning harakatlarini muvofiqlashtirish qobiliyati talab qilinadi, boshqalarning sa'y-harakatlari bilan taqqoslanadi. Muvaffaqiyatga erishish uchun o'quvchi kerakli bilimlarni oladi va ular yordamida muayyan ishni bajaradi.

Eksperimental natijalar va ularning muhokamasi

Loyiha o'qituvchisining namunaviy ish rejasi

1. Loyiha mavzusini aniqlang;

2. O'quvchilarning ishini tashkil etishni o'ylab ko'ring;
3. Mavzuning asosiy tushunchalarini o'ylab ko'ring;
4. Bosqichlar va baholash jadvalini aniqlang har bir bosqich bo'yicha;
5. Yakuniy ishlarni taqdim eting;
6. Yakuniy ishni baholash mezonlarini ishlab chiqish;

Birinchi bosqich (dizayn)

1. O'rganilayotgan mavzu haqida xabar beriladi va o'quvchilarga ushbu mavzu bo'yicha asosiy savollar taklif etiladi.
2. O'quvchilarga shaxsiy ish yoki ijodiy guruhlariga qo'shilish taklif etiladi.
3. Loyihaning bosqichlari bilan tanishish.
4. Agar haqiqiy model yaratilsa, u qanday bo'lishi mumkin, taqdimot etish (film, taqdimot, rasm, tartib va hokazo).
5. Ijodiy guruhlariga qo'shilish va kerakli narsalarni qidirish axborot yig'ish. Yakuniy ishlarni muhokama qilish.

Ikkinchi bosqich (amaliy)

1. O'qituvchi bolalar bilan doimo ishlaydi, maslahat beradi.
2. O'quvchilar rejaga muvofiq ishlashadi, mezonlarni oldindan belgilab, har bir bosqichni baholash kerak bo'ladi.

Yakuniy bosqich

Loyihani himoya qilishga tayyorgarlik ko'rayotganda, bolalar nutqi, mantiq va fikrlashdan tashqari, madaniyatini rivojlantirish iloji boricha asosli, aniq va mantiqiy bo'lishi lozim.

Tadqiqot to'g'ri tashkil etilishi bilan va loyiha faoliyati bolalar muloqot qilishni, o'z nuqtai nazarini himoya qilishni, fikrlarni eshitish va qabul qilishni o'rganadi boshqa tomondan, qiyin vaziyatda qolganda do'stning yordamini biladi. O'quvchilar o'z bilimlaridan haqiqiy foydalanishga kirishadi, qanchalik ko'p ekanini tushunishadi. ular balki hali ko'p narsani bilishmaydi va ular bilishlari kerak bo'lgan zaruratni his etadi. O'z o'rtoqlariga mas'uliyat hissi borligini, shuningdek agar ulardan biri o'z ishining bir qismini bajarmasa, keyin

hamma narsada azoblanadi va kerakli natijaga erisholmaydi. Bundan tashqari, ular hayotiy muammolarni ko'rishadi, faqat bitta yechim yo'q, variantlar bo'lishi mumkin ammo bir nechta bo'lishi va bu holda bolalarning ijodiy qobiliyatlari namoyon bo'ladi. Taqdimotda, o'z qo'llari bilan o'rnatilgan filmni va ular o'z fikrlarini, g'oyalarini bayon qilish, ularning faoliyatini tahlil qilishni o'rganadilar.

Bolalar qanday qilib o'zlari haqida gapirishlari mumkin, bu loyiha ustida ishlanganda, vizual material va loyiha ning yakuniy natijasi namoyish etiladi. Qachon o'qituvchini qo'llab-quvvatlash amalga oshirilganda ishlar tahlil qilinadi, duch kelgan qiyinchiliklar aniqlanadi, loyiha ishtirokchilarining hissasi baholanadi, aniqlanadi, loyiha ning zaif tomonlari va ularni tuzatish yo'llari muhokama qilinadi. Bunday ish tadqiqot ishlarini faollashtiradi, o'quvchining faoliyatini va uni aniqlashga olib keladi. Tadqiqot ishlarini olib borishni istagan bolalar mustaqil tanlangan mavzu bo'yicha izlanadilar. Asosan o'quvchilar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar yuqori bilim va tarbiyaviy ahamiyatga ega, u asta sekin faollashadi axborot manbalaridan foydalanish qobiliyati ham rivojlanadi. Axir o'quvchilarning olgan bilimlari miqdori emas, balki maktabga bo'lgan munosabati muhim.

Xulosa

Xulosa qilib aytishim mumkin, maktabdagi loyiha faoliyati so'nggi yillarda eng ijobiy tajribalardan biridir. Loyiha va tadqiqot faoliyati amalga oshirish imkonini beruvchi shaxsiy rivojlanish holatini yaratishga imkon beradi. Ijodiy kuchlar, o'z taraqqiyotini ta'minlashdagi fikrlari va ularning faoliyati uslublaridir. O'quvchilarda haqiqiy ta'lim, ijodiy faoliyatga kiritilgan bo'lib, ular nafaqat yangilik, g'ayrioddiy va o'z-o'zidan kognitiv qiziqishning eng kuchli rag'batiga aylanib borayotgan qiziqishdir. Shuningdek, muammolarni aniqlashda va yuzaga keladigan qarama-qarshiliklarni hal qilishda zaruriyatni rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir”. O‘zbekiston-2018yil2.
2. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to’g’risida»gi 1997 yil 29 avgustdagi qonuni// O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi.1997.№9.226-modda.
3. Muhamedov G.I Hamkorlik pedagogikasi va amaliyoti WWW, pedagog. O’z., 2006.
4. Kamoldinov M, Vaxobjonov B, Innovatsion pedagogik texnologiya asoslari. T.: Talqin. 2010 y. 128- bet.
5. Ilyin E. P. ijodkorlik, ijodkorlik, iqtidor [matn] psixologiyasi : uslubiy qo'llanma / E. P. Ilyin.—Sankt-Peterburg.: Butrus, 2009.
6. Davydov V. V. rivojlanayotgan ta'lim nazariyasi.
7. Lyakhov I. I. loyiha faoliyati.
8. Matyash N. V. maktab o'quvchilarining dizayn faoliyati psixologiyasi.
9. Molyako V. A. o'quvchilar ijodiy muammolarni hal qilish psixologiyasi.